

HAYSİYETSİZLİK

Yeniden Biçimlendirilen Bir Hayat

Lea Ypi 8 Eylül 1979'da doğdu. London School of Economics'te siyaset teorisi hocasıdır. Yakın zamanda İngiltere'de yayımlanan *Prospect*'te dünyanın en iyi on düşünürü, Almanya'da yayımlanan *Frankfurter Allgemeine Zeitung*'da ise 2022'nin en önemli kültür kişiliklerinden biri arasında gösterildi. *Özgür: Her Şey Parçalanırken Büyümek* kitabı yirmiden fazla dile çevrildi.

İlknur Özdemir İstanbul'da doğdu. İstanbul Alman Lisesi'ni ve Boğaziçi Üniversitesi İşletme Bölümü'nü bitirdi. Almanca ve İngilizceden çok sayıda çevirisi ve *Senin Öykün Hangisi* adlı bir öykü kitabı vardır. Michael Cunningham'ın *Saatler* adlı kitabının çevirisiyle 2000 yılında Dünya Kitap Dergisi Çeviri Ödülü'nü almıştır. Uzun yıllar yayınevlerinde genel yayın yönetmeni olarak görev yapmıştır. Halen serbest çevirmen olarak çalışmaktadır.

Başlıca çevirileri: Paul Auster: *Yalnızlığın Keşfi, Yanılsamalar Kitabı, New York Üçlemesi*; Gabriel García Marquez: *Şilide Gizlice*; Max Frisch: *Stiller*; J. M. Coetzee: *Utancı, Petersburglu Usta*; Michael Cunningham: *Saatler*; Günter Grass: *Yengeç Yürüyüşü, Soğanı Soyarken*; Hermann Hesse: *Klingsor'un Son Yazı*; Arundhati Roy: *Küçük Şeylerin Tanrısı*; Stefan Zweig: *Satranç, Bir Kadının Yaşamından Yirmi Dört Saat*; Bruno Schulz: *Tarçın Dükkânları*; Ian McEwan: *Fındık Kabuğu, Cumartesi, Sahilde*; Ingeborg Bachmann-Paul Celan: *Kalp Zamanı*; Edith Wharton: *Keyif Evi*; Umberto Eco: *Genç Bir Romancının İtirafı*; Virginia Woolf: *Mrs. Dalloway, Kendine Ait Bir Oda, Dalgalar*; Pascal Mercier: *Lizbon'a Gece Treni*; Franz Kafka: *Milena'ya Mektuplar, Dönüşüm*; Christa Wolf: *Melekler Şehri*.

Lea Ypi'nin
YKY'deki kitapları:

Özgür - Her Şey Parçalanırken Büyümek (2023)
Haysiyetsizlik - Yeniden Biçimlendirilen Bir Hayat (2026)

LEA YPI

Haysiyetsizlik

Yeniden Biçimlendirilen Bir Hayat

Biyografi

Çeviren
İlknur Özdemir

YAPI KREDİ YAYINLARI

İçindekiler

Kişiler • 11

Kronoloji • 13

Birinci Bölüm • 19

Öndeyiş: Fotoğraf • 21

1. Avrupa'nın Hasta Adamı • 41
2. Halkları Birbirine Karıştırmamak • 51
3. Her Şeyin Bir Fiyatı Vardır • 64
 4. Risk Almak • 74
 5. Duman Altı Bir Oda • 82
 6. Her Şey En İyisi İçin • 91
 7. Arnavut • 101

İkinci Bölüm • 111

Öndeyiş: Yunan • 113

1. Köpekler • 120
- Intermezzo - Aslan'ın Biyografisi • 132
2. Terlikler ve Halk İradesi • 133
- Intermezzo - Tarihten Alınacak Dersler • 143
 3. Soğan ve Lavanta • 145
 4. Bir İşaret • 154
- Intermezzo - Leman Ypi ile ilgili malzeme • 156
 5. Skanderbeg Çiftleri • 158
- Intermezzo - Telgraf • 167
- Intermezzo - Arnavutluk Anayasa Meclisi Toplantı Tutanağı • 168
 6. Yangını Söndürmek • 170
 7. Şafakta Kızıl Yıldızlar • 180
 8. Tarafını Seç • 191
 9. Je m'appelle 10017 • 196

Üçüncü Bölüm • 207

- Öndeyiş: Selanik Ziyareti • 209
- Intermezzo - Selanikli Bir Kadın • 216
- Intermezzo - Gözetim Raporları • 220
1. Bir Başka İnsani Müdahale • 228
 2. Kuzular ve Kartallar • 238
 3. Demokrasinin Geleceği • 246
- Intermezzo - Arnavutluk'taki Mevcut Yönetim Hakkındaki Rapordan Alıntı • 253
- Intermezzo - Aslan'ın Görevden Alınması • 255
- Intermezzo - Mahkeme Kararı • 258
4. Gri Palto • 261
 - Intermezzo - Sürgün Emri • 263
 5. Leman Yoldaş • 265
6. Yanlış Bir Şey Yapmamıştık • 275
7. Anlamak • 277
- Intermezzo - Bir Ölüm Belgesi • 282
- Coda - Öteki Leman Ypi • 284
- Teşekkürler • 296

Babam Cafer Ypi'nin (Zafo) anısına
1943-2005

“Amaçlar krallığında her şeyin ya bir bedeli vardır
ya da değeri.”

Immanuel Kant,
Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi

“Güzelliği ikinci yaratıcımız olarak adlandırmak
sadece şairane bir özgürlük değil, felsefi bir hakikattir de.”

Friedrich Schiller,
İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine

Kişiler

Kitapta yer alan başlıca kişiler aşağıdaki listede gösterilmiştir. Aşağıda ayrıca onların kullandıkları unvanlar hakkında bir not göreceksiniz. Konstantinopolis adı resmi olarak 1930 yılında İstanbul olarak değiştirilmiştir. Selanik ve Thessaloniki adları ise birbirinin yerine sıkça kullanılır. Osmanlı dönemindeki ve onu izleyen dönemdeki tarihi olaylardan söz ederken Selanik adını kullanıyorum, günümüzün şehrinden söz ederken ise Thessaloniki diyorum.

Leskoviku Ailesi ve Konstantinopolis ve Selanik'teki Çevreleri

Leman Ypi (önceki soyadı Leskoviku) – Selanik doğumlu bir kadın, yazarın babaannesi

Avni Bey Leskoviku – Leman'ın babası

İsmet Hanım – Leman'ın annesi

Mediha Hanım – Leman'ın babaannesi

İbrahim Paşa – Leman'ın baba tarafından dedesi

Selma Hanım – Leman'ın halası, Avni Bey'in kız kardeşi

Gustav Heym – Bir Alman iş adamı

Cocotte – Leman'ın baba tarafından kuzini ve en iyi arkadaşı

Doktor Elias Levy – Aile doktoru

Defne – Leman'ın dadısı ve ailenin hizmetçisi

Ypi Ailesi ve Tiran'daki Çevreleri

Aslan Ypi – Leman'ın kocası, yazarın dedesi

Cafer Bey Ypi – Aslan'ın babası, Arnavutluk'un onuncu başbakanı (1922-23), Geçici İdare Komitesi'nin Başkanı ve Adalet Tam Yetkili Temsilcisi (Nisan 1939)

Zafo (Cafer) Ypi – Leman ve Aslan'ın küçük oğlu, yazarın babası

Enver Hoca – Aslan'ın okul arkadaşı, Arnavutluk Komünist Partisi'nin kurucusu (1941), 1985 yılındaki ölümüne kadar Arnavutluk İşçi Partisi'nin (önceki adı Komünist Parti) ilk sekreteri

Ahmet – Aslan'ın kuzeni, Enver Hoca'nın arkadaşlarından biri,
Arnavutluk Komünist Partisi'nin üyesi

Vandeleur Robinson – Aslan'ın arkadaşı, İngiliz yazar ve askeri
kişilik,

İkinci Dünya Savaşı sırasında Arnavutluk'taki İngiliz istihbarat
operasyonlarıyla bağlantılı¹

Eliot Watrous – Aslan'ın arkadaşı, İngiliz ordusunda binbaşı, İkinci
Dünya Savaşı sırasında Balkanlar'da faaliyet gösteren bir İngiliz
istihbarat servisi olan Özel Harekât İdaresi'nin (SOE) Arnavut-
luk

Bölümü Başkanı

Tuğgeneral Edward Hodgson – Aslan'ın arkadaşı, 1945 yılında
Arnavutluk'taki İngiliz Askeri Heyeti'nin Başkanı

Unvanlar hakkında bir not

Osmanlı toplumunda “Paşa”, yüksek rütbeli bir makamdı ya da genellikle valilere, generallere, amirallere ya da imparatorluk bürokrasisindeki diğer önemli kişilere üst derecedeki görevleri için verilirdi. “Bey” unvanı daha alt düzeydeki soylular ya da eyalet yöneticileri için kullanılırdı, “Hanım” ise saygı ifade eden, üst sınıftan bir kadına saygı göstermek için onunla konuşurken ya da ondan söz edilirken kullanılan, Leydi'ye eşdeğer bir hitaptı.

Arnavutçanın Telaffuzu Hakkında Bir Not

Y (Ypi'deki gibi) Üpi şeklinde okunur.

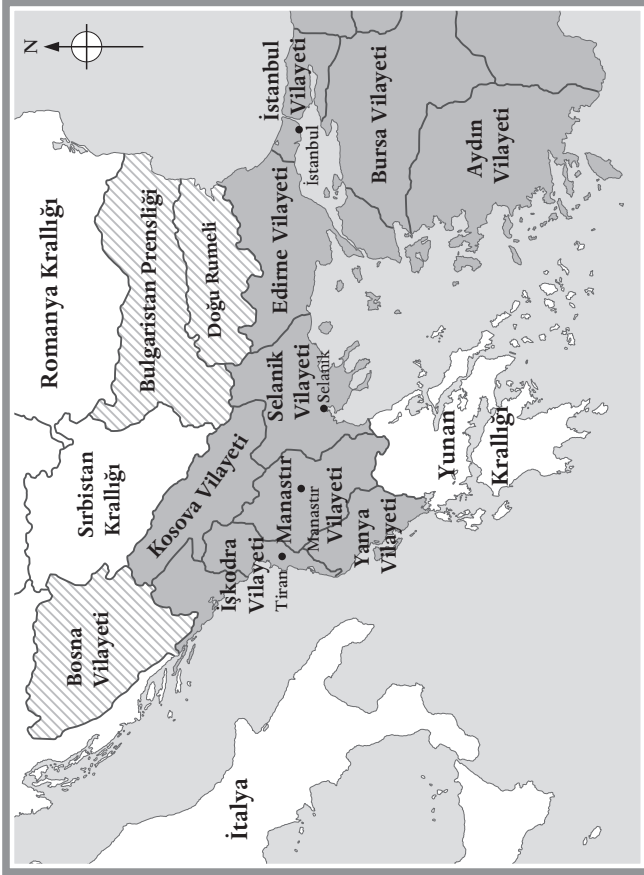
1 İngiliz yazar ve askeri şahsiyet (1902-1990). İkinci Dünya Savaşı öncesinde, eşiyle birlikte Arnavutluk'u ilk kez ziyaret etti. Bu ziyaret “Arnavutluk'un Özgürlük Yolu” (Londra, 1941) adlı kitabının ortaya çıkmasına neden oldu. (ç. n.)

Kronoloji

- 1362 Osmanlıların Hadrianapolis'i fethi (günümüzde Edirne, Türkiye), Balkan Yarımadası'nı Osmanlı sömürgesi yapmalarının başlangıcıdır, buna Yunanistan anakarasındaki bölgeler (1460) ve Arnavutluk (1468) dahildir.
- 1821-32 Yunan devrimi, Osmanlı İmparatorluğu'ndan bağımsızlık almak için başlatılan savaş, Konstantinopolis Antlaşması ve Yunan Krallığı'nın tanınmasıyla sonuçlandı.
- 1839-76 Tanzimat Fermanı (1839) Osmanlı İmparatorluğu'nu modernleştirecek yenilikleri başlattı.
- 1876-77 İlk Osmanlı anayasası ve meclisi.
- 1877-78 Osmanlı-Rus savaşı.
- 1878 Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Meşrutiyet döneminin sonu.
- 1908 Jön Türk Devrimi.
- 1909 Sultan II. Abdülhamid'in tahttan indirilişi ve Selanik'e sürgüne gönderilişi.
- 1912-13 Balkan Savaşları: Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'daki toprakları üzerindeki kontrolünü kaybetmesi.
- 1912 Arnavutluk Bağımsızlık Bildirgesi. Osmanlı İmparatorluğu Selanik üzerindeki kontrolünü yitirmiş ve şehir Yunanistan'a ilhak olmuştur.
- 1913 Londra Konferansı'nda Büyük Güçler (İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya-Macaristan, Rusya ve İtalya) Arnavutluk'un bağımsızlığını kabul ettiler.
- 1914-18 Birinci Dünya Savaşı.
- 1917 Büyük Selanik Yangını.
- 1920 Arnavutluk, Milletler Cemiyeti'nin üyesi oldu.
- 1922 Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu. İlk cumhurbaşkanı (1923'ten itibaren) Mustafa Kemal'di.
Cafer Ypi'nin Arnavutluk'un onuncu başbakanı olarak

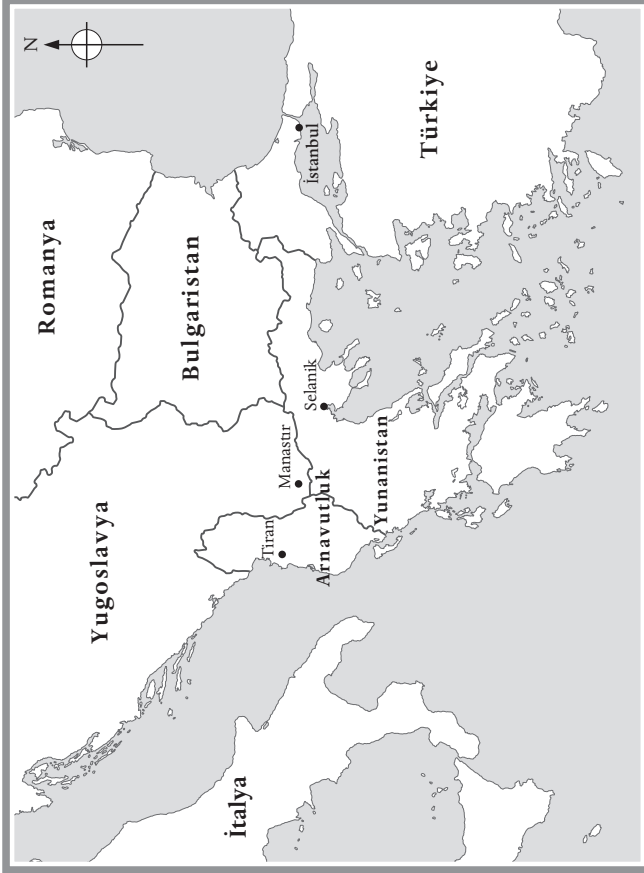
- seçilişi, Ahmet Bey Zogolli'nin de (Ahmet Zogu olarak da bilinir, sonradan I. Zog) bir yıl sonra İçişleri Bakanı oluşu.
- Zog, o yılın ilerleyen aylarında başbakanlık görevini Ypi'den devraldı.
- 1923 Lozan Antlaşması. Birinci Dünya Savaşı'nı bitiren nihai antlaşma. Türkiye'nin mevcut sınırları tanınmış, Yunanistan ile Türkiye arasında, Türkiye'de yaşayan Ortodoks Rumların Yunanistan'a, Yunanistan'da yaşayan Müslümanların da Türkiye'ye yerleşmesini öngören bir nüfus mübadelesi zorunlu kılınmış ve mülkiyet değişimi için özel yasal hükümler getirilmiştir.
- 1924 Yunan monarşisinin çöküşü ve İkinci Helen Cumhuriyeti'nin ilanı.
İki halkın değişiminin tamamlanması için tanınan sürenin sonu.
Arnavutluk'taki Demokratik Devrim (Haziran Devrimi) sonucunda Ahmet Zogu zorunlu olarak sürgüne gitti. Haziran Devrimi Aralık ayında başarısızlıkla sonuçlanınca Ahmet Zogu başbakan olarak ülkesine döndü.
- 1927 Cenevre Serbest Ticaret Anlaşmaları; Milletler Cemiyeti koruması altında, uluslararası ticaret alanında gümrük vergilerinin ve engellerin azaltılması.
- 1928 Arnavutluk Başbakanı Ahmet Zogu, kendisini Arnavutluk Kralı I. Zog ilan etti.
- 1929 Amerika'da New York Borsası'nın çöküşü, arkasından gelen Büyük Buhran.
- 1935-36 Yunanistan'da monarşinin geri gelişi, İoannis Metaksas'ın başbakan oluşu.
- 1936-39 İspanya İç Savaşı.
- 1936 Fransa'da Halk Cephesi'nin zaferi ve Léon Blum'un başbakan seçilmesi.
- 1938 Hitler'in Avusturya'yı istilası.
Kral Zog'un Géraldine Apponyi de Nagy-Appony ile evliliği.
- 1939-45 İkinci Dünya Savaşı.
- 1939 İtalya'nın Arnavutluk'u işgali.

- Cafer Ypi Arnavutluk Geçici İdare Komitesi başkanı oldu, Komite Savoy Dükü Vittorio Emmanuel'i İtalya ve Arnavutluk Kralı ilan etti ve iki tacı bir kişide birleştirdi.
- 1940 İtalya, Yunanistan'ı istila etti.
İngiltere, Alman işgali altındaki topraklarda direniş destek vermek amacıyla Özel Harekât İdaresi'ni (SOE) kurdu.
- 1941-43 Almanların Selanik'i istilası orada bir Yahudi gettosu oluşmasına ve şehirdeki Yahudilerin Bergen-Belsen ve Auschwitz'deki toplama kamplarına gönderilmelerine yol açtı.
- 1941 Enver Hoca liderliğinde Arnavutluk Komünist Partisi kuruldu.
- 1943 Müttefiklerin İtalya'yı işgali.
Mussolini'nin devrilmesinin ardından Mareşal Badoglio İtalya'nın Müttefiklerle yaptığı ateşkes anlaşmasını imzaladı.
İtalyanların Arnavutluk üzerindeki kontrolünün sona ermesi ve Nazi kontrolünün başlaması.
İngiliz istihbarat güçleri tarafından desteklenen Mukje Anlaşması, Arnavut milliyetçiler, ilericiler ve komünistler arasında, Arnavut direnişini Mihver güçlerine karşı örgütlemek üzere ortak bir kurtuluş komitesi kurulması konusunda anlaşmaya varılmasını sağladı.
Arnavut komünistlerinin Labinot konferansı Mukje anlaşmasını sona erdirdi.
- 1944 Almanlar Balkanlar'dan çekilmeye başlayınca Arnavutluk Nazilerden kurtuldu.
- 1945 Yalta Konferansı'nda Roosevelt, Stalin ve Churchill savaş sonrası Avrupası için önlemler aldılar.
- 1946 Arnavutluk Halk Cumhuriyeti kuruldu. Komünistlerin rakiplerini tasfiye etmesi, mülkiyetin kolektivizasyonu ve tarım reformunun başlaması.

1900 yılında Osmanlı İmparatorluğu

Teorik olarak Osmanlı hâkimiyeti altında ancak Osmanlı yönetiminde değil.

Avrupa'nın güneyi ve Balkanlar, 2. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra

Birinci Bölüm

Öndeyiş

Fotoğraf

“İstihbarat servisinin arşivini arıyorum” diyorum Paris K m n ’nde park etmiş ilk taksiye yaklaşıp; burası Tiran’ın Şehir merkezini  evre yoluna bağlayan en kalabalık caddelerden biri. Yirmi yıldır Arnavutluk’taki adresim burası olmasına rağmen ona *benim* caddem demeye dilim varmıyor. Daha 1990’larda başkente taşındığımızda, yabancılarla ne zaman havadan sudan konuşmaya başlasam, ilk başta masum görünen ama çok geçmeden nahoşlaşan o, “Buralı değilsiniz, değil mi?” sorusuyla insanı rahatsız eden sıklıkta karşılaşıyordum.

Tiran’a dönenlerin çoğu Şehrin ne kadar değiştiğini söylüyor: Şimdi daha çok gökdelen var burada, asfalt yollar, kafeler, barlar ve bisiklet yolları. Benim içinse burası bir üzüntü, suçluluk ve sonu gelmez “eğer ki”ler yeri. Burasıyla ilgili mutlu anılarım yok – olsa olsa haberlerle, komünizm dönemi filmleriyle ve daha yakın zamanda yoğun trafikle ilgili nesnel çağrışımlar. Bu Őehirde kalmaya katlanabildiğim en uzun süre, babaannem  ld ğunde İtalya’daki çalışmalarımdan dönüp cenaze işlerini ayarladığım zamandı. Kırk günlük zorunlu yas dönemi sırasında mutfağımızda yalnızken, bana onlarca yıl kurallara uymanın önemini öğretmesine rağmen babaannemin uyarıcı tek bir sözcük söylemeden hayatımdan çıkıp gitmiş olduğunu kabul etmeye çabaladım. Bir keresinde ona, geri gelip onunla ilgileneceğimi söylemiştim, tıpkı  ocukluğum boyunca onun da benimle ilgilendiği gibi. Ama artık çok geçti – verdiğim bu sözü tutamazdım. Tiran benim için pişmanlığın başkenti oldu ve, belki de suçluluk duygumu hafifletmek için, Şehri suçladım. Lanetli bir Őehirdi burası, komünistlerin lanetinden sonra kapitalistlerin uğursuzluğu vardı burada. Babaannem, komünist devletin düşmanı olarak elli yıl Şehir dışına sürgüne gönderildikten sonra Tiran’a hiç d nmemeliydi...

“Eski Devlet Güvenlik Hizmetleri Belgelerine İlişkin Bilgilendirme Kurumu’nu arıyorum” diyorum, bu kez büronun adını bana randevu verilen e-postada yazıldığı gibi aynı resmi tarzda açıkça belirterek.

Taksinin sürücüsü beni duymuyor gibi. Yetmişli yaşlarında kır saçlı bir adam, yorgun görünüşlü yüzünü koyu renk camlı gözlüğünün arkasına gizlemiş, kısa kollu kareli bir gömlek giymiş, başına, “Make America Great Again” kasketi takmış.¹ Arabanın radyosunda gürültülü bir müzik, Top Gold istasyonu bu – eski klasikleri çalan bir istasyon. Sarı Mercedes’in önünde durup vereceği yanıtı beklerken, radyodaki “Only You”yu tanıyorum, yandaki taksiden yükselen Lady Gaga’nın “Just Dance”ini bastırmaya çalışıyor. Mercedes’in sürücüsü müziği dinlemiyor, belli ki bu istasyon belli bir türdeki müşterileri çekmek için seçilmiş, adam sigara içiyor ve direksiyonun üzerini tamamen kaplayan gazetesine dalmış görünüyor.

“Beyefendi, Eski Devlet Güvenlik Hizmetleri Belgelerine İlişkin Bilgilendirme Kurumu’nu arıyorum” diyorum tekrar.

Sesim kaygılı çıkmış olmalı ya da en azından telaşlı, çünkü sesimin tonu sürücünün nihayet başımı kaldırıp bakmasını, radyoyu kapatmasını, bitirmediği sigarasını pencereden fırlatmasını ve yüzünde hafif bir kaygı ifadesiyle bana dönmesini sağlıyor.

“Avaş avaş.² Acele etmeyin. Oturun. Kimi arıyorsunuz?”

“Ah” diye geveliyorum, gideceğim yeri bilmemesi beni gafil avladığı için. “Bütün dosyaların olduğu büroyu arıyorum. Bilirsiniz, eski Sigurimi arşivi.”³

“Buralı değilsiniz, değil mi?” diye soruyor; arabanın motoru kükreyerek canlanırken, yoğun sabah trafiğinde yol almaya başlıyoruz.

Sinirlendiğimi belli etmemeye çalışarak gülümsüyorum. Keşke taksiye binmek zorunda kalmasaydım, diye düşünüyorum. Bu şehrin içinde dallanıp budaklanan damarlar gibi yayılan bütün o küçücük, daracık yollarda kaybolmadan arşive bisikletle nasıl gideceğimi bil-

- 1 Amerika’yı Yeniden Harika Yap: Amerikalı politikacılar tarafından kullanılan bir kampanya sloganı. İlk olarak Ronald Reagan 1980 başkanlık kampanyasında, son olarak da Donald Trump 2024 başkanlık kampanyasında kullanmıştır. (ç. n.)
- 2 Avaş avaş: Arnavutluk’ta kullanılan ve hayatın acele etmeden yaşanmasını öneren bir deyim. Muhtemelen Türkçedeki “yavaş yavaş”tan gelmektedir. (ç. n.)
- 3 Sigurimi: Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti’nin 1944-1991 yılları arasında faaliyet gösteren ve Enver Hoca tarafından kurulan gizli servisi. (ç. n.)

seydim keşke. Oysa kendi mahallem sayılan Paris Komünü'nde bile yolumu zor buluyorum. Belki de bilinçaltımda bir yanım kaybolmak istiyordur, buraya hiçbir zaman gerçekten ait olmadığımı ve bunu telafi etmek için artık geç kalındığımı kendime hatırlatmak istiyordur.

“Nasıl anladınız acaba...”

“Eski Sigurimi arşivine gitmek istediğinizi söylediniz. Yabancılar söyler böyle. Burada ‘eskiler’ yoktur. Her şey önceden nasılsa öyledir, herkes aynıdır. Kızım şimdi Florida’da, yılda bir kez gelir. O da her şeyin farklı görüldüğünü ileri sürer.”

Ben bunu kastetmemiştim diye açıklama yapmak istiyorum ama adam soluk almadan konuşuyor.

“Yaşlıyım ben, eskiden ithalat/ihracat işinde kamyon sürücüsüy-düm, herkesten önce dolaştım dünyayı. Polonya’ya gittim, Krakow’a – bilir misiniz kaç kere...”

Susup uzun bir ıslık çalıyor, sanki ıslık sesinin Tiran’dan ta Krakow’a kadar gidip geri dönmesini istiyor.

“Güneş gözlüğüm o günlerden kalma – seviyorum onu, her şeyi koyu renkli gösteriyor, hafifçe de kırmızımı bir parıltıyla. İnanın bana, hiçbir şey değişmedi, her şey aynen eskisi gibi.”

“Ama şu değişti, değil mi?” diyorum, Dört Kahraman Caddesi’ne dönmeden hemen önce, kırmızı ışıktaki yığılıp kalmış, sonu gelmeyen araba kuyruğunu işaret ederek.

“Nasıl araba kullanılacağını bilmiyorlar” diye yanıtlıyor beni, bu kadar yarım yamalak bir itirazı bastırmaya alışkın birinin apaçık belli olan memnuniyetiyle. “Her gün öldürüleceğimi düşünüyorum. Herkes yürüse daha iyi olmaz mı? Eskiden hepimiz öyle yapardık. Şimdiyse her sabah bu zehri soluyorlar, akşamları da yogaya ve spor salonuna para ödüyorlar.”

“Değişen başka şeyler de var” diyorum, vereceği yanıtı merak ettiğim için. “Belediye başkanının diktirdiği şu yeni ağaçlara baksanıza.”

“Hıh, tıpkı kızım gibi konuştunuz” diyor. “O sadece yılbaşında gelir – havayolunun Noel için özel bir uygulaması var. Gelince de sokaklardaki ışıklara bayılır. Kışın burada neler olduğunu gördünüz mü siz? Öyle çok ışık yanar ki savaş var sanırsınız. Hepsi de Noel süslemeleri yüzünden. Başka bir zaman gelin de kendi gözünüzle görün ne olduğunu – değişen bir şey yok, her şey eskiden nasılsa öyle. Ağaçlar bile farkında bunun.”

Ben hâlâ burada en iyi nasıl vakit geçirilebileceği üzerine kafa yormaktayım, “Aynı mı? Farklı mı?” Derken birden sürücü frene basıyor, camı indiriyor, bir yandan U dönüş yapmaya çalışırken bir yandan da öbür sürücülere küfretmeye başlıyor. Tam Ethem Bey Camisi’ni geçip sola, George W. Bush Caddesi’ne sapsmış ve Jean d’Arc Bulvarı’na yaklaşıyoruz ki, sürücü yol değiştirmeye karar veriyor.

“Bir şey geldi aklıma” diyor, manevrası sona erince. “Yeni ofise gitmek istiyorsunuz, değil mi? Geçenlerde taşındıkları yere?”

Omuzlarımı silkiyorum. “Emin değilim” diyorum, e-postadaki adresi tekrar kontrol etmek üzere telefonumu çıkarırken.

Sayın Dr Ypi

736 numarayla, 10.05.2022 tarihinde kaydedilmiş olan ve Leman Ypi (Leskoviku), Aslan Ypi ve Cafer Ypi isimli vatandaşlar konusundaki, araştırmacı olarak eski Devlet Güvenlik’indeki belgelere erişime talebinizle ilgili olarak yazıyorum.

45/2015 sayılı “Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti Eski Devlet Güvenlik Belgelerine İlişkin Bilgi Edinme Hakkı Kanunu” (değiştirilmiş), 9887/2008 sayılı “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu” (değiştirilmiş) ve 24.09.2020 sayılı Kararla onaylanan “Araştırmacılar/Medya için” kılavuz ilkeleri uyarınca, Yetkili Kurum aşağıdaki belgeleri erişime açmaya karar vermiştir:

- a) Vatandaş Leman Ypi ile ilgili 531 no.lu dosyadaki belgeler*
- b) Vatandaş Aslan Ypi ile ilgili Fon 1’den gelen ve 1355 sayılı Soruşturma Adli Dosyasından gelen belgeler, 666 sayfa*
- c) Vatandaş Cafer Ypi ile ilgili Fon 1’den gelen ve 1384 sayılı Soruşturma Adli Dosyasından gelen belgeler, 138 sayfa*

Yetkili Kurum’un yakın zamanda taşınmış olduğu Skanderbeg Askeri Garnizonuna girmek için gerekli güvenlik protokolü uyarınca talep edileceğinden lütfen yanınızda kimliğinizi getiriniz.

İmza: Eva D.

Uzman

Eski Devlet Güvenlik Hizmetleri Belgelerine İlişkin Bilgilendirme Kurumu, Araştırma, Medya, vb. Departmanı

Gözlerimi ekrandan çekiyorum. E-posta ilk geldiğinde okurken ürpermıştim. Şimdiyse resmiliği içimi rahatlatıyor – ne zaman kontrol etsem, içeriğinin değişmeden kalması: Salı günü randevuya gelin, bir kimlik getirin, güvenlik protokolüne dikkat edin. Aile üyelerinin adlarını tekrar tekrar gözden geçirmek özellikle hoşuma gidiyor –babaannem Leman, dedem Aslan ve babam Cafer (ya da bilinen adıyla Zafo)– insanların listesinin bana, ticari bir tarafsızlık ruhuyla, indirimli menü gibi sunulmuş tarzı tam da şu aşamada ihtiyacım olan şey. Duygusalığa kapılmayı gerektiren bir şey yok, sadece doğumumla bağlandığım rasgele bir grup insan hakkında birkaç ayrıntı, yıl sonu eğlenceleri bitince indirimli satılan yiyecekler gibi.

Sürücüyü dönüyorum: “İşte burada: Birim 4, Skanderbeg Askeri Garnizonu.”

Özgüvenle başımı sallıyor. “Evet, evet, orası işte. Geçenlerde taşındılar oraya. İsveç Büyükelçiliği ya da İsveç Hükümeti bağışta bulundu, belki de Danimarka’ydı. Şu Büyük Güçler’den biri. Aslında şimdi hatırladım, İsveç’ti – inanabiliyor musunuz?”

Kaşlarını kaldırıyor, sonra birden aklına gelen bir düşünceyle tavrı hemen değişiyor.

“Bu piç kurularının dosyaları erişime açmaları tam yirmi beş yıl sürdü. İsveçlilerin hatası değil, belli bu; onların bir fikri yok ki, onlar bağışta bulunuyorlar, birkaç kutuyu işaretliyorlar, o kadar. Ben bizi kastediyorum, Arnavutluk tarafını. Komünizm kalkalı yirmi beş yıl oldu” diye tekrarlıyor, arkasından yine aynı uzun ıslık geliyor. “Anlaşılan bütün casusların ölmesini beklediler ki kimseye ceza vermek zorunda kalmasınlar. Dedim size: Her şey eskiden nasılsa öyle.”

Susup bir sigara daha yakıyor. “Oraya iş için mi eğlenmek için mi gidiyorsunuz?”

Babaannemi trollerden kurtarmak için, diye düşünüyorum. Onunla konuşmak için. Daha az suçluluk duymak için. Fotoğrafta –1941 kışında, savaş bütün hızıyla sürerken çekilen fotoğrafta– neden gülümsediğini ve o gülümsemenin gerçek olup olmadığını öğrenmek için. Gerçeği bulmak ya da onu hayal etmeye çalışmak için. Ona kimin ihanet ettiğini bulmak için. Balayı fotoğraflarını bulmak için. Bir kitap yazmak için. Geçmiş tarih oldu mu yoksa henüz olmadı mı, anlamak için. Hiçbir şey değişmedi mi yoksa her